

Грабовська Ганна Миронівна,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри
цивільного права і процесу Національного
авіаційного університету

ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРУ НА МУЗИЧНИЙ ТВІР

Розглянуто правові питання, які виникають при укладенні договорів стосовно музичного твору. Проаналізована нормативно-правова база щодо використання авторських та суміжних прав, а також подана класифікація договорів.

Ключові слова: право інтелектуальної власності, майнові права, музичний твір, авторський договір, предмет авторського договору.

Грабовська А. М.

Особенности заключения договора на музыкальное произведение

Рассматриваются правовые вопросы, возникающие при заключении договоров относительно музыкального произведения. Проанализирована нормативно-правовая база по использованию авторских и смежных прав, а также представлена классификация договоров.

Ключевые слова: право интеллектуальной собственности, имущественные права, музыкальное произведение, авторский договор, предмет авторского договора.

Grabovska G.

Features a contract for music

In the article examines the legal issues which are arising in respect of contracts entered into musical composition. Analyzed the legal basis for use of copyright and related rights, and provides a classification of contracts.

Keywords: intellectual property law, property rights, music work, copyright agreement, the subject of copyright agreement.

Актуальність теми. Правові відносини стосовно використання майнових прав сьогодні прирівнюються до відносин матеріального виробництва. Тому одним із актуальних питань є укладення договорів між суб'єктами правовідносин щодо використання музичних творів.

Постановка проблеми. У зв'язку з розвитком музичної індустрії практично в кожному громадському закладі лунає музика. Це пов'язано з тим, що вченими було доведено, що влучно підібрана музика дає змогу створити комфортну атмосферу і таким чином залучити більше клієнтів, що прямо впливає на розмір прибутку, отриманого певним закладом. Не всі знають, що за використання музики в громадському місці потрібно платити. Дослідження цієї проблематики дещо актуалізувалося.

Мета статті – висвітлення умов укладення авторського договору на використання музичного твору.

Стан дослідженості теми. Питання особливостей договірних відносин досліджувалися у працях: О. Підпригорі, О. Святоцького, Р. Шишки, Б. Едельмана, Д. Луспеника та інших.

Виклад основного матеріалу. У правовому регулюванні майнових відносин договір у будь-якому суспільстві є не просто найбільш ефективним засобом такого регулювання, а й найбільш поширеним. В умовах ринкової економіки він є єдиним правовим інструментом упорядкування майнових відносин з урахуванням інтересів зобов'язуючих сторін.

Вимоги, встановлені чинним цивільним законодавством до договірних відносин, стосуються і договорів, які укладаються у сфері правової охорони інтелектуальної власності. Вони мають укладатися тільки дієздатними особами в установленій законом формі, предметом їхнього регулювання мають бути майнові відносини, які ґрунтуються на законній основі [9, с. 394].

За загальним правилом, право інтелектуальної власності на твір належить його творцеві або іншим суб'єктам, які бувають учасниками у створенні музичного твору. Закон України «Про авторське право і суміжні права» передбачає, що в цьому випадку між композитором і видавцем має бути укладений авторський договір, в якому конкретно обумовлюються ті права, що передаються: обсяг і тираж видання; винятковість або невинятковість передаваних прав; територія розповсюдження; терміни виконання договору (виходу музичного твору у світ); порядок, розмір і форма оплати (паушальні платежі і роялті) і т. д. [7, с. 387]. Так, основна форма розпорядження майновими правами інтелектуальної власності – це авторські договори, які залежно від предмета договору мають окрему класифікацію.

Так, О. А. Підпригора під авторським договором розуміла, консесуальну угоду, за якою автор або правонаступники передають готовий твір певній організації для використання або автор бере на себе обов'язок створити певний твір і передати його для використання обумовленим у договорі способом [9, с. 376]. Пункт 1 ст. 31 Закону України «Про авторське право і суміжні права» чітко визначає, що передача майнових прав автора оформляється авторським договором. Ст. 32 Закону України «Про авторське право і суміжні права» закріплює загальне правило, за яким використання твору будь-якою особою допускається виключно на основі авторського договору, за винятком встановлених Законом випадків «вільного використання твору», з чого ми можемо зробити висновок про обов'язковість такої форми регулювання майнових прав на твір, у тому числі й музичний.

Законодавство деяких зарубіжних країн передачу майнових прав автора визначає за договором продажу, якщо відбувається повна уступка прав, або за ліцензійним договором у випадку часткової передачі повноважень на використання твору. Це прослідковується тоді, коли виконавець повністю купує майнові права на музичний твір та є його одноособовим виконавцем.

ЦК України не розмежовує типи договорів щодо об'єктів авторського права й суміжних прав, з одного боку, та об'єктів права промислової власності – з іншого. У будь-якому разі чинне законодавство України стосовно передачі права на використання твору іншим особам передбачає укладення лише авторського договору.

Серед усіх класифікацій авторських договорів за критеріями характеру об'єкта договору, способу використання твору тощо найбільше практичне значення має поділ за ознакою обсягу прав, що надаються. Так, ч. 2 ст. 32 Закону України «Про авторське право і суміжні права» встановлює, що передача права на використання твору іншим особам може здійснюватися на основі авторського договору про передачу виключного права на використання твору або на основі авторського договору про передачу невиключного права на використання твору.

Так, відповідно до договору про передачу виключного права на використання твору автор передає право використовувати твір певним способом і у встановлених межах тільки одній особі, якій ці права передаються, й надає їй право дозволяти або забороняти подібне використання твору іншим особам. За особою, яка передає виключне право на використання музичного твору, залишається право на використання цього твору лише в частині прав, що не передаються. Таким чином, за цим договором тільки одна особа набуває авторських майнових прав у межах, встановлених авторським договором, на вказаній території та на визначений строк.

Право на передачу будь-яким особам невиключних прав на використання творів мають організації колективного управління, яким суб'єкти авторського права передали повноваження на управління своїми майновими авторськими правами. Відповідно до п. 6 ст. 32 Закону України «Про авторське право і суміжні права», права на використання музичного твору, що передаються за авторським договором, вважаються невиключними, якщо договір не передбачає передачу виключних прав на використання музичного твору.

За загальним правилом авторський договір є двостороннім, консенсуальним та оплатним. Пункт 2 ст. 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права» встановлює, що договір про передачу прав на використання музичних творів вважається укладеним, якщо сторони досягли згоди щодо всіх істотних умов, тобто такий договір законодавчо визнається консенсуальним. Чинне законодавство не містить імперативної правової норми, яка би передбачала обов'язковий оплатний характер авторського договору. Проте умова про розмір і порядок виплати авторської винагороди є важливою умовою авторського договору, і сторони зобов'язані погодити її між собою. Слід зазначити, що ЦК України встановлює загальне положення, згідно з яким договір визначається як відплатний, якщо інше не встановлено самим договором, законом або не впливає із суті договору.

Сторони мають право вказати будь-який термін дії авторського договору, що відповідає їхнім інтересам та погоджений між ними. Згідно з п. 1 ст. 1110 ЦК України ліцензійний договір укладається на строк, що має спливати не пізніше закінчення строку чинності виключного майнового права на визначений у договорі об'єкт права інтелектуальної власності [2].

На сьогодні не врегульованими є питання, що виникають у випадку відсутності в авторському договорі вказівки про строк. Очевидно, що без зазначення цієї умови договір не може вважатись укладеним.

По-іншому вирішує цю проблему ЦК України, відповідно до його ст. 1110, у разі відсутності в ліцензійному договорі умови про строк договору він вважається укладеним на строк, що залишився до спливу строку чинності виключного майнового права на визначений у договорі об'єкт права інтелектуальної власності, але не більше ніж на п'ять років. Якщо за шість місяців до спливу зазначеного п'ятирічного

строку жодна зі сторін не повідомить письмово другу сторону про відмову від договору, він вважається продовженим на невизначений час. У цьому випадку кожна зі сторін уповноважена в будь-який час відмовитись від договору, письмово повідомивши про це другу сторону за шість місяців до його розірвання, якщо більший строк для повідомлення не встановлений за домовленістю сторін.

Як правило, набувач майнових прав за авторським договором зацікавлений у поширенні прав на якомога більшу територію. Якщо в ліцензійному договорі немає умови про територію, на яку поширюються надані права, то згідно з п. 7 ст. 1109 ЦК України, дія ліцензії поширюється на територію України.

Однією з найважливіших умов авторського договору є спосіб використання твору. Можливі такі способи використання:

- 1) відтворення творів;
- 2) публічне виконання й публічне сповіщення творів;
- 3) публічна демонстрація і публічний показ;
- 4) будь-яке повторне оприлюднення творів, якщо воно здійснюється іншою організацією, ніж та, що здійснила перше оприлюднення;
- 5) переклади музичних творів;
- 6) переробки, адаптації, аранжування та інші подібні зміни творів;
- 7) включення творів як складових частин до музичних збірників тощо;
- 8) розповсюдження музичних творів шляхом першого продажу, відчуження іншим способом або шляхом здавання в майновий найм чи в прокат та шляхом іншої передачі до першого продажу примірників твору;
- 9) подання своїх творів до загального відома публіки таким чином, що її представники можуть здійснити доступ до музичних творів з будь-якого місця й в будь-який час за їх власним вибором;
- 10) здавання в майновий найм або комерційний прокат після першого продажу, відчуження іншим способом оригіналу або музичних творів у нотній формі, а також творів, зафіксованих у фонограмі чи відеограмі або у формі, яку зчитує комп'ютер;
- 11) імпорт примірників музичних творів.

Цей перелік не є вичерпним. Сторони за погодженням між собою можуть визначити в договорі інші права щодо використання твору.

Згадані права на використання твору складають предмет авторського договору. Доволі часто контрагенти йдуть шляхом зазначення в авторському договорі всіх передбачених Законом повноважень. Це не завжди є виправданим, оскільки кожний авторський договір має певні особливості. А тому потрібно вказувати лише ті способи використання твору, які повною мірою відповідають погодженій волі сторін і враховують специфіку об'єкта договору. Закон про авторські права встановлює імперативні норми, що визначають вимоги, яким має відповідати предмет авторського договору. Порушення таких вимог, які спрямовуються на захист автора, є неприпустимим. Так, предметом договору про передачу прав на використання твору не можуть бути права, відсутні на момент укладання договору. Вимога стосовно будь-яких прав на використання об'єкта права інтелектуальної власності визначається у п. 5 ст. 1109 ЦК України. Умови договору, що обмежують право автора на створення майбутніх творів на зазначену в договорі тему чи в зазначеній галузі, є недійсними. Слід звернути особливу увагу на те, що умови договору, які погіршують становище автора (його правонаступника) порівняно зі становищем, встановленим чинним законодавством, є недійсними [2].

Не є переданими майнові права, що не зазначаються в авторському договорі як відчужувані. Таке саме положення містить п. 6 ст. 1109 ЦК України: «права на використання об'єкта права інтелектуальної власності та способи його використання, які не визначені у ліцензійному договорі, вважаються такими, що не надані ліцензіату» [2]. Таким чином, для того, щоб майнові права вважались переданими за авторським договором, вони мають бути в ньому визначені.

Що стосується випадку, коли виконавець виконує власні музичні твори, то в договорі між організатором концерту і виконавцем потрібно передбачити, крім виплати винагороди за використання прав виконавця, виплату винагороди за використання його авторських прав на музичні твори, які він виконує.

Записуючи на фонограму музичний твір, її виготівник зобов'язаний укласти письмовий договір з композитором як власником авторських прав. Дуже часто майнові права передаються видавцю нот. Тоді виготівник фонограми повинен звертатися за отриманням права на запис і подальше тиражування до видавця, який, якщо це вказано в договорі між останнім і композитором, проводить розрахунки з автором за відшкодувальну передачу прав на запис фонограми.

У розумінні Закону України «Про авторське право і суміжні права» до обов'язків виробника фонограми (компанії грамзапису) входить як укладення договору з самим автором музичного твору, так і укладення договору з виконавцем, у якого виникають вже свої авторські права (на виконання) [3]. В таких договорах повинні враховуватися як умови самого виробництва фонограми (записи), так і умови її подальшого розповсюдження (вид носія фонограми, тираж і територія розповсюдження, порядок, розмір і форма оплати і т.)

У звичному договорі вказано, що артист найнятий для надання особистих послуг як виконавець грамзапису на ексклюзивній основі з метою виробництва фонографічних записів. Від артиста вимагається з'являтися в потрібних для цього місцях у потрібний час, вказаних компанією грамзапису, для виробництва студійного запису [6, с. 310]. Відбір музичного матеріалу для запису проводиться компанією грамзапису, хоча на практиці компанія дає артисту значне право голосу у відборі такого матеріалу. За його або її послуги артисту заплата не менше, ніж за шкалою профспілки, встановленою у відповідній угоді з профспілкою. Звичайно, артист одержує суму грошей, що перевищують профспілкову шкалу.

Компанія грамзапису погоджується сплатити всі витрати на звукозапис, включаючи виплати артисту, аранжувальнику, виготівнику дублів і музикантам. Ці виплати призначаються як аванс і віднімаються з гонорару, який може згодом одержати артист. Компанія зазвичай включає орендну платню за студію і витрати на монтаж запису в загальні витрати на запис, які потім віднімаються з гонорару артиста.

Висновки. Таким чином, змістом права інтелектуальної власності на музичний твір є комплекс майнових і немайнових прав. Розпорядження майновими правами здійснюється на підставі авторського договору. Проте в процесі розпорядження майновими правами виникають окремі питання, зокрема: проблема належного захисту прав сторін за авторським договором на музичний твір та дотримання умов авторського договору; недосконалість механізму здійснення розрахунків за використання музичних творів, відсутність типових договорів щодо розпорядження майновими правами на музичний твір.

Література

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР – Ст. 14.
2. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2003. – № 40–41 – Ст. 356.
3. Про авторські права і суміжні права Закон України від 11.07.2001 № 2627-III // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2001. – № 43. – Ст. 214.
4. Про гастрольні заходи в Україні Закон України від 10.07.2003, № 1115 // Відомості Верховної Ради. – 2004. – № 7. Ст. 56.
5. Про затвердження розміру, порядку та умов виплати винагороди (роялті) за комерційне використання опублікованих з комерційною метою фонограм, відеограм, їх примірників та зафіксованих у них виконань Постанова Кабінету Міністрів України, зі змінами внесеними згідно з Постановою КМУ №957 від 14.09.2011.
6. Дюма Р. Литературная и художественная собственность : моногр. / Р. Дюма. – Изд 2-е. – М. : Международные отношения, 1993. – С. 345.
7. Едельман Б. Моральні права автора / Б. Едельман // Авторські і суміжні права. Європейський досвід. Кн. 2. Виступи, статті європейських спеціалістів. – К. : Ін-Юре, 2001. – С. 476
8. Луспенік Д. Д. Застосування новел ЦК і ЦПК України в судовій практиці. Серія «Судова практика» / Д. Д. Луспенік. – Харків : Юридичний, 2005. – С. 387.
9. Право інтелектуальної власності. Академічний курс / [за ред. О. А. Підпрогори, О. Д. Святоцького]. – К. : Ін-Юре, 2004. – 672 с.
10. Шишка Р. Суб'єкти права інтелектуальної власності / Р. Шишка // Вісник університету внутрішніх справ України. Вип. 11. – Харків, 2000. – 250 с.
11. Борисенко А. Музыка в общественных заведениях – платное удовольствие [Електронний ресурс] / А. Борисенко. – Режим доступу : [<http://pravotoday.in.ua/ru/press-centre/publications/pub-659>].